

ПОРЯДОК
здійснення моніторингу геологічного середовища

1. Цей Порядок визначає механізм організації та здійснення моніторингу геологічного середовища, обмін інформацією суб'єктів моніторингу у процесі його здійснення та забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування інформацією для прийняття управлінських рішень щодо стану збереження геологічного середовища.

2. У цьому Порядку терміни вживаються в такому значенні:

геохімічні процеси – природні хімічні процеси, що відбуваються в надрах Землі та на її поверхні, спричиняють міграцію елементів і зміни хімічного складу гірських порід та мінералів та внаслідок яких утворюються гірські породи та мінерали;

екзогенні геологічні процеси – геологічні процеси, що відбуваються на поверхні Землі та в її приповерхневих шарах, зумовлені головним чином енергією сонячної радіації, силою тяжіння і життєдіяльністю організмів;

ендогенні геологічні процеси – геологічні процеси, пов'язані з енергією, яка виникає в надрах Землі.

Інші терміни вживаються у значенні, наведеному у Кодексі України про надра, Водному кодексі України, Земельному кодексі України, Законах України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про державну геологічну службу України», «Про національну інфраструктуру геопросторових даних», а також

Порядку здійснення державного моніторингу вод, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 758 (Офіційний вісник України, 2018 р., № 76, ст. 2537).

3. Моніторинг геологічного середовища є підсистемою державної системи моніторингу довкілля і здійснюється шляхом проведення спостережень за геологічним середовищем, збирання, оброблення та обміну інформацією про стан його компонентів, що використовуються для оцінки і прогнозування змін у їх стані, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень, планів і програм з поліпшення, збереження та відновлення геологічного середовища, у тому числі попередження і стримування його втрат, раціонального використання компонентів геологічного середовища.

4. Об'єктами моніторингу геологічного середовища є:

мінерально-сировинна база;
масиви підземних вод;
екзогенні геологічні процеси;
ендогенні геологічні процеси;
геохімічний стан ландшафтів;
геофізичні поля.

5. Суб'єктами моніторингу геологічного середовища є:

Держгеонадра та підприємства, які належать до сфери її управління або щодо яких вона здійснює повноваження з управління корпоративними правами держави (включаючи їх дочірні підприємства) у частині:

моніторингу підземних вод (ресурси, видобуток та використання), прогнозування змін якісного і кількісного стану підземних вод, моніторингу масивів підземних вод, зокрема і у частині моніторингу якості підземних вод

за радіологічними показниками на територіях, що зазнали радіоактивного забруднення;

проявів ендегенних і екзогенних геологічних процесів, а також геохімічного стану ландшафтів;

моніторингу проявів впливу геофізичних полів.

НАН України – у частині збору даних та прогнозування проявів ендегенних геологічних процесів.

Суб'єкти господарювання або надрокористувачі – у частині моніторингу впливу на надра або ділянки надр.

6. Залежно від характеру досліджуваного об'єкта виокремлюють об'єкти моніторингу об'єктового й державного рівнів.

7. Об'єктами моніторингу геологічного середовища об'єктового рівня є прості геологічні (природно-техногенні) системи.

У їх межах моніторинг здійснює надрокористувач, який отримав відповідний спеціальний дозвіл на користування надрами, або суб'єкт господарювання, який не є користувачем надр відповідно до статті 13 Кодексу України про надра, але здійснює вплив на стан надр своєю господарською діяльністю відповідно до інших дозвільних документів.

Результати такого моніторингу суб'єкти господарювання передають до Держгеонадр.

8. Об'єктами моніторингу державного рівня є природні геологічні системи й окремі складні геологічні (природно-техногенні) системи, які мають важливе загальнодержавне значення (ділянки надр континентального шельфу; ділянки надр, на яких здійснюється захоронення радіоактивних і небезпечних відходів тощо). Моніторинг державного рівня здійснюється Держгеонадрами та підприємствами, які належать до сфери її управління або щодо яких вона

здійснює повноваження з управління корпоративними правами держави (включаючи їх дочірні підприємства).

Результати моніторингу державного рівня дозволяють оцінити стан геологічного середовища в цілому по території країни і включають результати моніторингу геологічного середовища всіх інших рівнів.

9. Моніторинг геологічного середовища базується на таких основних принципах:

актуальності, об'єктивності, достовірності та повноти відомостей про геологічне середовище;

інтероперабельності та інтегрування даних, одержаних з різних джерел;

відкритості та доступності відомостей, поширення і зберігання;

інноваційності.

10. Проведення моніторингу геологічного середовища здійснюється у такому порядку:

збір, аналіз та підготовка вихідних (базових) даних для формування фонових (базових) знань про об'єкт моніторингу;

виконання спеціальних досліджень, зйомок, спостережень і обстежень компонентів геологічного середовища;

обробка результатів спостережень, виявлення негативних факторів, вплив яких потребує здійснення контролю;

екологічне (геологічне) картування території України для оцінки його стану та його змін під впливом господарської діяльності;

оцінка, аналіз і прогноз, запобігання впливу негативних процесів.

11. Стан геологічного середовища оцінюється за результатами проведення аналізу послідовних спостережень і порівняння одержаних показників.

12. Результатами здійснення моніторингу геологічного середовища є:

- первинні дані (дані спостережень);
- узагальнені дані, що стосуються кількісних і якісних характеристик об'єктів моніторингу в певний проміжок часу та/або в межах певної території;
- оцінка стану геологічного середовища і визначення джерел негативного впливу на них;
- короткострокові та довгострокові прогнози зміни стану геологічного середовища;
- науково обґрунтовані рекомендації, необхідні для прийняття управлінських рішень у галузі охорони, збереження, відтворення та використання геологічного середовища.

13. Моніторинг мінерально-сировинної бази здійснюється для забезпечення раціонального використання надр, уникнення кризових явищ у забезпеченні розвитку економіки держави за рахунок видобутку та переробки корисних копалин, дотримання екологічно безпечних умов надрокористування, охорони надр як національного надбання.

Моніторинг мінерально-сировинної бази включає:

- збір, обробку, аналіз та систематизацію інформації про стан надрокористування;

- ведення державного обліку родовищ корисних копалин і рудопроявів, державного балансу запасів;

- системний аналіз кон'юнктури світового ринку корисних копалин та оперативне регулювання пріоритетних напрямів пошуково-розвідувальних робіт і обсягів видобутку корисних копалин з метою забезпечення розвитку економіки, зокрема, за рахунок корисних копалин стратегічного значення;

- експертну оцінку всіх проєктів та програм геологічного вивчення надр та розробки родовищ корисних копалин;

систематичний нагляд за дотриманням умов спеціальних дозволів та програм надрокористування;

перевірку обґрунтованості методик та технологій геологічного вивчення надр і розробки родовищ корисних копалин, відповідності їх проєктній документації, повноти та комплексності вивчення надр, дотримання відповідних нормативів;

планові та позапланові перевірки робіт безпосередньо на об'єктах надрокористування, за результатами яких (в разі виявлення недоліків та порушень вимог законодавства) складаються висновки та рекомендації щодо їх усунення або призупинення дії дозвільних документів;

оперативну підготовку пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавчого забезпечення надрокористування.

14. Моніторинг масивів підземних вод здійснюється відповідно до Порядку здійснення державного моніторингу вод, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 758.

15. При проведенні моніторингу екзогенних геологічних процесів здійснюється виявлення розповсюженості та оцінка ураженості територій екзогенними геологічними процесами, районування територій за умовами їх розвитку, організація спостережної мережі, вивчення видових і просторових характеристик екзогенних геологічних процесів, їх зміни в просторі і часі в природних умовах і під впливом господарської діяльності (техногенне навантаження), активності та інтенсивності прояву екзогенних геологічних процесів, особливостей негативного впливу на господарські об'єкти, споруди, природні умови та життєдіяльність людини.

Спостереження за станом екзогенних геологічних процесів проводяться на ділянках, які є основою спостережної мережі.

16. Моніторинг ендогенних геологічних процесів здійснюється відповідно до Положення про національну систему сейсмічних спостережень та підвищення безпеки проживання населення у сейсмонебезпечних регіонах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 р. № 699 (Офіційний вісник України, 1997 р., № 28).

З метою виконання завдань, на вирішення яких спрямоване функціонування Національної системи сейсмічних спостережень та підвищення безпеки проживання населення у сейсмонебезпечних регіонах Держгеонадра в межах компетенції здійснює функції, визначені підпунктом е пункту 5, цього Положення.

17. Моніторинг за геохімічним станом ландшафтів включає збір, обробку та аналіз фактичних матеріалів еколого-геохімічних досліджень з оцінки та моніторингу геохімічного стану ландшафтів і суміжних компонентів довкілля, а також даних щодо природних і техногенних умов і чинників, що впливають на геохімічний стан ландшафтів, визначення пріоритетності природних умов і техногенних чинників у формуванні геохімічного стану ландшафтів, побудову карт визначення та вивчення показників, що характеризують геохімічний стан ландшафтів (в першу чергу, вміст у компонентах ландшафтів токсичних хімічних елементів та сполук).

Вивчення виявлених змін, своєчасне виявлення небезпечного рівня забруднення, дослідження небезпечного рівня, комплексне вивчення стану компонентів ландшафтів здійснюється для визначення тенденції змін геохімічного стану ландшафтів у просторі й часі, а також аналіз взаємозв'язків компонентів ландшафтів.

18. Вивчення варіацій геофізичних полів здійснюється з метою пошуку передвісників землетрусів в геофізичних полях за допомогою проведення геофізичних досліджень в межах геодинамічних полігонів шляхом

спостережень за варіаціями магнітного поля Землі та деформаційними процесами в земній корі, вивчається сейсмологічний стан сейсмічно небезпечних регіонів та моніторинг напруженого стану літосфери.

Виконання тектономагнітного моніторингу, узагальнення та підготовка прогнозів проводиться відповідно до компетенції НАН України.

19. Дані та інформація, що отримуються в рамках функціонування моніторингу геологічного середовища, є складовими автоматизованих інформаційних систем, створених з метою забезпечення функціонування підсистем Державної системи моніторингу довкілля.

20. Метрологічне забезпечення моніторингу геологічного середовища здійснюється відповідно до Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність».

21. Моніторинг геологічного середовища здійснюється з урахуванням даних інших підсистем державної системи моніторингу довкілля, даних дистанційного (космічного) зондування земної поверхні та геопросторових даних, обмін якими здійснюється через загальнодержавну екологічну автоматизовану інформаційно-аналітичну систему забезпечення прийняття управлінських рішень та доступу до екологічної інформації та її мережі або в іншому порядку відповідно до законодавства.

Суб'єкти моніторингу геологічного середовища забезпечують обмін інформацією між собою, органами державної влади, органами місцевого самоврядування даними та результатами здійснення державного моніторингу у встановленому законодавством порядку.

22. Інформація про походження даних та результатів моніторингу зберігається в загальнодержавній екологічній автоматизованій інформаційно-

аналітичній системі забезпечення прийняття управлінських рішень та доступу до екологічної інформації та її мережі.

З метою інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень, забезпечення прозорості даних та обміну інформацією щодо стану геологічного середовища, а також інших інформаційних потреб управління у сфері охорони та раціонального користування надрами використовуються сучасні інформаційні технології, зокрема автоматизовані інформаційні системи у сфері охорони та раціонального користування надрами.

Автоматизована система моніторингу геологічного середовища є складовою Єдиної державної електронної геоінформаційної системи користування надрами, порядок ведення, функціонування та доступу до якої затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 511 (Офіційний вісник України 2023, № 53, ст. 2971).

Моніторинг геологічного середовища може включати інформацію суб'єктів господарювання про будь-який вплив на геологічне середовище.

23. Результати моніторингу геологічного середовища можуть використовуватися для оновлення даних кадастрів корисних копалин, оновлення інформації щодо стану геологічного середовища України, включаючи території міжнародного значення та підготовки звітів відповідно до вимог багатосторонніх природоохоронних міжнародних договорів тощо.

24. Суб'єкти моніторингу геологічного середовища зобов'язані зберігати первинні дані та інформацію, отримані в результаті здійснення моніторингу геологічного середовища безстроково шляхом підтримки функціонування інформаційно-аналітичних систем у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

25. Ведення моніторингу геологічного середовища фінансується за рахунок коштів державного бюджету, а також інших джерел не заборонених законодавством.

Суб'єкти моніторингу геологічного середовища, які є головними розпорядниками бюджетних коштів, відповідно до Бюджетного кодексу України готують бюджетні пропозиції з відповідним обґрунтуванням щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для досягнення цілей, визначених моніторингом геологічного середовища або Загальнодержавною програмою розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року, затвердженої Законом України від 21 квітня 2011 р. № 3268-VI, та визначають одержувачів бюджетних коштів відповідальних за виконання моніторингових робіт.
